

Az e-szolgáltatások mérésének egységes megoldásai

Felül kell tehát vizsgálni a legfontosabb könyvtárstatisztikai fogalmakat, ami a könyvtár működésének és a könyvtári-információs tevékenységnek valamennyi ágát érinti. De ez nemcsak kihívást jelent, hanem annak ígértétét is, hogy a használói igényeket majdan jobban megismerhetjük.

Az Internet, illetve a World Wide Web használatát rögzítő számítógépes naplók a rendszer által generált információkat kínálják ahhoz, hogy a használókat és speciális igényeiket nyomon követhessük, és profiljaikat meghatározhatjuk. Újfajta, a hagyományos statisztikáknál részletesebb adatokat szolgáltatnak arról, hogy ki mit használ; a könyvtár által nem birtokolt vagy szolgáltatott forrásokról is tájékoztatást adnak. (Ugyanakkor az adatvédelemmel és szerzői joggal kapcsolatos érzékeny problémákat is felvetnek.)

A globális információs rendszerek révén kibővül a hálózati környezet új információforrásaihoz való hozzáférés köre – ez viszont új várakozásokat kelt a könyvtári tevékenységekkel és szolgáltatásokkal szemben. Az IFLA 1997-es közgyűlésén kiemelten a következő kihívásokról esett szó:

Közös/együttműködéses elektronikus szolgáltatások

Az elektronikus szolgáltatások körébe kereskedelmi és nem kereskedelmi szolgáltatások egyaránt beletartoznak. Sokféle megoldás létezik, több intézmény és forgalmazó van érintve (akik mindmind többféle hálózati szolgáltatót, távközlési konfigurációt és tartalmi forrást vesznek igénybe), ami miatt nehéz szabványos mérési módszereket kifejleszteni.

Digitális objektumok azonosítói

A kiadók és a szerzői jogok tulajdonosai különböző adatstruktúrákat dolgoznak ki a szellemi tulajdon kezeléséhez, a digitális objektumok fogalmát felhasználva. A digitális tartalmat a metaadatokkal közösen kezelik, és a digitális objektum egészének adnak tartósan használatos egyedi azonosítót. E fejlemények folytán az állomány megszokott mértékegységei (kötet, cím, szám, cikk stb.) helyett az e-dokumentumokra más mértékegységeket használnak, ezek nyilvánvalóan segítenek majd pontosítani a „találat” fogalmát is.

A könyvtári szolgáltatások helyi és távoli elérése

Jelenleg nincs megegyezés arról, hogyan különböztessük meg a mérésnél a helyben kezelt elektronikus forrásokhoz (CD-ROM, helyi szerver elérése), illetve a távoli forrásokhoz való hálózati hozzáférést. Az online katalógusok információinak távoli elérése még tovább bonyolítja a helyzetet.

Az elektronikus információszolgáltatásokkal a könyvtárak számára megnyílik az a lehetőség, hogy a hatékonyságra és eredményességre vonatkozóan jó minőségű információkat gyűjtsenek össze. Erre nagy az igény, mert új eszközök kellenek a számonkéréshez, értékeléshez és a hatékonyság méréséhez. Az elektronikus könyvtári technika adta eszközök ehhez megfelelőek lehetnek – segíthetnek tervezni, ma, amikor állandóak a változások és a bizonytalanság.

/YOUNG, P. R.: Measurement of electronic services in libraries: statistics for the digital age. = IFLA Journal, 24. köt. 3. sz. 1998. p. 157–160./

(Hegyközi Ilona)

Üzleti információszolgáltatás elektronikus adathordozókról a GPNTB-ben

A GPNTB (Gosudarstvennâ publicnâ naučno-tehničeskâ biblioteka) néhány éve külön részleget hozott létre az üzleti információs igények kielégítése céljából. A kezdetben túlnyomóan papírhordozókból nyújtott szolgáltatások mind nagyobb hányada elektronikus hordozók igénybevételére tért át. Ez azonban nem jelenti a papírhordozójú dokumentumok – bibliográfiák, referálólapok, indexművek – szerepének háttérbe szorulását, sőt: az elektronikus termékek egy része hagyományos hordozón is megjelenik.

Egyébként az üzleti információszolgáltatás különösen érdekelt az elektronikus adathordozók, általában az elektronikus hordozójú információs ter-

mékek meglétében és használatában, ami részint a szolgáltatások gyorsasági és naprakészségi követelményeire, részint pedig tematikai sokféleségükre vezethető vissza.

A hazai törvényhozatali és jogi információs igényeket két nagy adatbáziscsalád elégíti ki, úm. a Konsul'tant Plüs, valamint az Infoset – CD.

A Konsul'tant Plüs szekciói a következők: az oroszországi, a moszkvai törvényhozás, a szövetségi főhivatali jogszabályozás, a regionális törvényhozás, a könyvviteli és a bírósági tevékenység teljes szövegű dokumentumai diszketteken. Tematikus, szöveg és menü szerinti keresésre alkalmasak.

Az *Infoset* – CD szekciói között találjuk az alábbiakat: Jogi közlöny; az Oroszországi Föderáció törvényhozása; oroszországi adóügy, bankok, biztosítók és értékpapírok; külkereskedelmi tevékenység; tulajdon és privatizáció; Oroszország földtörvényei; moszkvai törvényhozás; helyi önkormányzat; regionális törvényhozás; a szibériai és távol-keleti helyi és regionális szervek dokumentumai; üzleti dokumentáció; Infoset-regiszter (címtár); tudakozódó (intézményi, szervezeti címtár); a vállalkozó notesza (menetrendi adatok, telefonkódok és biznisszótár); valutaárfolyamok. Ezek az adatbázisok is teljes szövegűek. Menü szerinti, szöveges és osztályozás szerinti keresést biztosítanak.

A felsorolt adatbázisok a GPNTB illetékes szervezeti egységében nemrég jelentek meg, úgyhogy használatukról egyelőre csak (maradékalanul kedvező) benyomásokat lehet szerezni, hosszabb időszakokat tükröző statisztikákat nem.

Elektronikus címtárak: Notesz (időközben mindkét sorozata megszűnt, de még nem vonták ki a forgalomból), Bizniskártya: régió, ipar (iparvállalatok címei és alapadatai a FÁK-ból), Termékgyártók és szolgáltatás-előállítók (részletesebb adatközlés az érintettekéről), Oroszország és a közeli külföld ipara (a vállalatok alapadatain kívül részletesebb működési adatokat is közöl), Oroszország exportőrei és importőrei, „Polinom” (moszkvai termékinformáció).

/GOLOVANOVA, M. V.: Éffektivnost' obsluživaniá pol'zovatelej biznes-informacii na elektronnyh nositeláh v Kabinetě delovoj Informacii GPNTB Rossii. = Naučnye i tehničeskije biblioteki, 3. sz. 1998. p. 39–45./

(Futala Tibor)

Oroszországi Föderáció: parlamenti meghallgatások nyomán komplex könyvtárügy- fejlesztési ajánlások születtek

1998. április 24-én a szövetségi gyűlés tudományos, kulturális, közoktatási, egészségügyi és ökológiai tanácsában a Szövetségi Tanács, a kulturális miniszter, más könyvtárfenntartó miniszterek, nagykönyvtári igazgatók és regionális szervek kulturális vezetői részvételével meghallgatásokra került sor a Föderáció lakosságának könyvtári ellátásáról.

E meghallgatások nyomán a tennivalókat átfogó ajánlásokban fogalmazták meg. Feltehető, hogy az ország jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzete miatt az alább felsorolt tennivalók elvégzése időben jócskán kitolódik, de azért korántsem „ad Calendas Graecas”. A „nemszeretem” helyzet ellenére a dokumentumot a benne megnyilvánuló szemlélet és az általa meghatározott trendek ismertetése végett referáljuk.

A tények azt mutatják, hogy az állami és az önkormányzati könyvtárakon kívül nem maradt olyan intézmény az országban, amely minden állampolgár számára ingyenesen biztosítaná a hozzáférést az információhoz. Noha e szférában 1985-höz képest az intézmények 15%-a megszűnt, az olvasók száma 11%-kal gyarapodott. A látogatottság 1993 és 1997 között 30%-kal nőtt.

Az elért eredmények lényegesen kedvezőbbek lennének, ha

> a könyvtárakból nem hiányoznának a friss oroszországi könyvtermés kb. 80%-a az elégtelen gyarapítási keretek és a könyvkereskedelmi rendszer összeomlása miatt;

- > a könyvtári és a köteleispéldány-szolgáltatási központi törvénynek mindenütt megszülettek volna a regionális megfelelői;
- > a rokon területek törvényeiből és más jogszabályaiból nem hiányoznának az őket kiszolgáló könyvtárak korszerű szinten való fenntartásának és fejlesztésének kötelezettsége;
- > a postai tarifák nem volnának irreálisan magasak, s ezáltal nem akadályoznák a könyvtárközi kölcsönzés és csere fellendülését;
- > megvalósult volna az összoroszországi számítógépes könyvtári hálózat, a LIBNET;
- > a könyvtárosok fizetése nem állna átlagosan a hivatalos létminimumon, illetve 26%-nál a létminimum alatt.

Az ajánlások vázolt prologusából bontakoznak ki a tennivalók, mégpedig a Föderáció államhatalmi-államigazgatási szintjeit követő hierarchizált-ságban. (E szintek a következők: szövetségi gyűlés, kormány, kulturális minisztérium, regionális törvényhozó és végrehajtó testületek, helyi önkormányzati szervek. A továbbiakban feladatot kap még a FÁK parlamentközi szervezetének oroszországi képviselete.) Így nem kerülhető el, hogy az alsóbb szinteken sok minden visszaköszöjjön, ami a felsőbbekben már szerepelt. Mi a következőkben eltekintünk az egyes tennivalók „hová delegálásának” feltüntetésétől azzal a megjegyzéssel, hogy felsorolásunk sorrendje egy-egy téma első előfordulását képviseli. Íme: